

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Навчальна дисципліна

ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 1. Предмет, задачі та основні категорії дисципліни

Житомир — 2026

План лекції

1

Предмет, завдання та мета дисципліни

Об'єкт і предмет курсу; мета й основні завдання підготовки

2

Основні поняття: «грант» та «фандрайзинг»

Дефініції, види грантів, організація та правила фандрайзингу

3

Категоріальний апарат дисципліни

21 базовий термін; суб'єкти, об'єкти та інструменти грантової діяльності

4

Сучасний контекст грантової діяльності (2026 р.)

Horizon Europe, Erasmus+, національні інструменти України, глобальна філантропія

! Актуальність: чому грантова компетентність стала обов'язковою

«Свіжі ідеї вимагають коштів». Для західних фахівців участь у конкурсах фондів — звичайна процедура; для українських дослідників уміння підготувати й подати заявку перетворилося на критичну професійну навичку.

€14 млрд

Horizon Europe,
робоча програма 2026–2027 рр.

€4,47 млрд

Erasmus+,
конкурс заявок 2026 р.

172

проекти Horizon Europe
за участі України

\$617,2 млрд

приватна філантропія
у США за 2025 р.

Наслідки для дослідника і закладу вищої освіти

- Розробка та реалізація наукових проєктів є невід'ємною частиною наукової роботи дослідника і працівника вищої школи
- Грантове фінансування диверсифікує ресурсну базу закладу освіти поряд із бюджетним фінансуванням
- Участь у міжнародних програмах є показником інтернаціоналізації та критерієм інституційної спроможності
- Конкурсний характер фінансування вимагає володіння методологією проєктного менеджменту

1 Предмет, об'єкт і мета дисципліни

ПРЕДМЕТ

Вивчення процесу управління грантовою діяльністю як загальної концепції управління проектами

МЕТА

Підготовка студентів до ефективної участі у грантовій діяльності

ОБ'ЄКТ

Грантова діяльність організацій та окремих осіб у науковій, освітній і соціальній сферах

Методологічна засада

Грантовий менеджмент розглядається не як відокремлена техніка написання заявок, а як прикладна галузь управління проектами.

Курс «Концепція управління грантами» створено для вирішення проблеми підготовки та подання заявок на конкурси ідей і проектів.

Курс формує здатність працювати в логіці проєктного циклу: ідея — заявка — реалізація — звітність.

Актуальні сфери наукової діяльності: пошук грантів · участь у національних та міжнародних освітніх і дослідницьких програмах · здійснення проєктних розробок

1 Завдання дисципліни

01

Напрями грантової підтримки

Представити основні напрями грантової підтримки міжнародних і національних фондів та програм

02

Пошук і розподіл обов'язків

Навчити основам роботи з пошуку та розподілу обов'язків у грантовій діяльності

03

Етапи розробки та виконання

Розкрити основні етапи розробки і виконання грантів

Очікуваний результат навчання

Здатність самостійно ідентифікувати грантову можливість, сформулювати проектну ідею, підготувати заявку відповідно до вимог донора та забезпечити звітність за використанням коштів.

ПИТАННЯ 2

Основні поняття дисципліни: «грант» та «фандрайзинг»

Сутність, законодавче закріплення, види грантів; фандрайзинг як методика пошуку джерел фінансування

2 Грант: етимологія та економічна сутність

grant (англ.) — дар

Цільова фінансова дотація, що надається вченим на проведення наукових досліджень

Гранти є одним з основних способів фінансування наукових досліджень на Заході

- Джерела: урядові та спеціальні наукові фонди
- Умова отримання — позитивна рецензія на заявку

Типові напрями витрачання коштів гранту

Апаратура

Візити до колег

Оплата публікацій статей

Оплата студентів і докторантів

Оплата наукових співробітників

Ключова ознака

Безповоротність за умови цільового використання та підзвітності: грант не є ані кредитом, ані оплатою послуг, ані спонсорським внеском.

2 Три рівні визначення поняття «грант»

Вузьке (наукове)

Цільова фінансова дотація, що надається вченим на проведення наукових досліджень

Розширене (інституційне)

Цільові фінансові дотації, що надаються вченим некомерційними організаціями на проведення наукових досліджень, навчання та інші цілі з наступним звітом про їх використання

Широке (соціальне)

Цільові кошти, що надаються на безповоротній основі некомерційним організаціям або фізичним особам на реалізацію соціальних проектів, благодійних програм, проведення досліджень, навчання та на інші суспільно корисні цілі з наступним звітом про їх використання та результати зміни ситуації

Важлива умова надання гранту

Не лише потреба чи розуміння наявної проблеми, а запропонований алгоритм її вирішення, очікуваний результат та обґрунтована потреба в коштах

2 Законодавче закріплення поняття в Україні

Доповнення до тексту лекції: чинна нормативна база станом на 2026 р.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (№ 848-VIII)

Закріплює грант як фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі на проведення наукових досліджень; визначає статус грантодавача та грантоотримувача

Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (№ 5073-VI)

Визначає поняття благодійної діяльності, благодійника, бенефіціара, благодійного гранту, меценатської діяльності

Податковий кодекс України, п. 133.4

Встановлює ознаки неприбутковості та порядок ведення Реєстру неприбуткових установ і організацій — правову передумову отримання грантів

Закон України «Про волонтерську діяльність» (№ 3236-VI)

Регламентує волонтерську діяльність як безоплатну форму участі у благодійництві

2 Види грантів за призначенням

Програмні гранти

Надаються на виконання певної програми — наприклад, на надання послуг цільовим групам

Фокус: результат для набувача допомоги

Гранти розвитку потенціалу

- Навчання та дослідження
- Участь у заходах
- Підтримка діяльності організації
- Стартові гранти для новостворених організацій

Особливість грантового механізму

Можливість знаходити й інвестувати в найбільш ефективні розв'язання актуальних проблем. Завдяки грантам бізнес починає підтримувати ті сектори, яким довіряють цільові групи набувачів благодійної допомоги, але які найчастіше залишаються без уваги та підтримки бізнесу.

2 Гранти як інструмент соціального інвестування

Фінансування соціальних проєктів шляхом надання грантів є значним кроком уперед із точки зору розвитку соціальної відповідальності бізнесу

Спрямування благодійних коштів у соціальні проєкти недержавних організацій та закладів можна розглядати як соціальні інвестиції, які дозволяють:

1

Розвивати
людські ресурси

2

Створювати
нові послуги

3

Відкривати додаткові
робочі місця

4

Поліпшувати умови
життя населення

Управлінський висновок

Грантодавець фінансує не організацію як таку, а зміну ситуації. Тому заявка має демонструвати вимірюваний соціальний ефект, а не потребу заявника у коштах. Ця логіка є спільною для корпоративних, приватних і державних донорів.

2 Фандрайзинг: етимологія та визначення

fund — фонд, джерело, капітал, грошові кошти + **raise** — піднімати, знаходити, збирати

Будучи калькою з англійської, фандрайзинг є методикою (у широкому сенсі) пошуку джерел фінансування

- 1 Процес збору коштів, які використовуються як для реалізації соціально значущих програм, так і наукових проєктів
- 2 Процес залучення грошових коштів та інших ресурсів організацією (переважно некомерційною) з метою реалізації певного соціального проєкту. Засоби можуть надходити від приватних осіб, комерційних організацій, фондів, урядових організацій
- 3 Пошук джерел фінансування, необхідних для здійснення діяльності НКО, включаючи реалізацію неприбуткових програм і проєктів

Становлення фандрайзингу як окремого міждисциплінарного напрямку пов'язане з бурхливим розвитком в останні десятиліття сектору некомерційних організацій (НКО).

2 Організація фандрайзингу: складові процесу

1

Пошук потенційних джерел фінансування

Ідентифікація донорів, чиї пріоритети збігаються з профілем організації

3

Формування та розвиток зв'язків

Формування, підтримка і розвиток зв'язків з фінансовими донорами

2

Обґрунтування потреби в коштах

Співвіднесення потреби з інтересами фінансових донорів

4

Формування громадської думки

Створення суспільної підтримки на користь діяльності організації

Хто здійснює фандрайзинг

У фандрайзинг залучені і організація як юридична особа, і приватна особа, пов'язана з дослідницькою та науково-викладацькою роботою. Тому фандрайзинг може вестися людиною, що представляє як усю некомерційну організацію (НКО) або її структурні підрозділи — лабораторію, кафедру, сектор тощо, — так і для себе особисто.

2 Умови результативного збору коштів

Базові правила

Ніколи не розраховуйте тільки на одне джерело коштів, яким би надійним воно не здавалось

Імовірність отримати гроші збільшиться, якщо просити їх не на підтримку своєї організації, а на виконання конкретного проєкту, що приносить очевидну користь суспільству

При розробці стратегії збору коштів необхідно реально оцінити, до яких джерел звертатися і як подати свій проєкт у найбільш адекватній для конкретного донора формі

Працювати не тільки з найрізноманітнішими джерелами коштів, але й вести цей процес постійно

Для успішного фандрайзингу також корисно

- Збирати досьє на потенційних спонсорів
- Враховувати свій минулий досвід збору коштів
- Вести постійний пошук джерел фінансування

Практичний коментар (2026 р.)

Досьє на донора сьогодні формується через відкриті реєстри: Funding & Tenders Portal EC, CORDIS, портали НФДУ та МОН. Аналіз профілю раніше підтриманих проєктів донора є найнадійнішим індикатором відповідності заявки його пріоритетам.

2 Суб'єкти та об'єкти фандрайзингової діяльності

СУБ'ЄКТИ

Неприбуткові організації (НПО), які займаються пошуком джерел фінансування та інших необхідних ресурсів для реалізації проєктів

Згідно з Податковим кодексом України до НПО належать:

- Бюджетні установи
- Громадські об'єднання, політичні партії, релігійні, благодійні організації, пенсійні фонди, метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління та працівників — після внесення до Реєстру неприбуткових установ та організацій

ОБ'ЄКТИ

Різні категорії донорів, основними з яких є:

- 1 Благодійні фонди
- 2 Приватні особи
- 3 Корпорації
- 4 Бізнес-структури

Статус неприбутковості (п. 133.4 ПКУ) є формальною передумовою участі у більшості грантових конкурсів: донор перевіряє наявність організації у Реєстрі неприбуткових установ та організацій.

Заклад вищої освіти державної форми власності виступає у фандрайзингу одночасно як бюджетна установа — суб'єкт пошуку ресурсів — і як бенефіціар грантової підтримки.

ПИТАННЯ 3

Категоріальний апарат дисципліни

21 базовий термін фандрайзингової термінології за О.В. Чернявською та А.М. Соколовою

3 Логіка категоріального апарату

Розкриття сутності фандрайзингу нерозривно пов'язане з характеристикою понять, що відносяться до фандрайзингової термінології

Учасники	Бенефіціар · Благодійник · Волонтер · Донори · Контрибутор · Спонсор · Філантроп	7 термінів
Форми діяльності	Благодійна діяльність · Меценатська діяльність · Культивация	3 терміни
Організації	Благодійна організація · Некомерційна (неприбуткова) організація	2 терміни
Фінансові інструменти	Грант · Благодійний грант · Благодійна пожертва · Контрибуція	4 терміни
Проектно-програмні поняття	Програма · Проект · Некомерційний проект · Заявка · Заявник	5 термінів

3 Глосарій І. Учасники грантових відносин

Бенефіціар

Набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, на досягнення яких спрямований проєкт та визначених законодавством

Благодійник

Дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у тому числі благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи кілька видів благодійної діяльності

Волонтер

Особа, що за власним бажанням, добровільно бере участь у благодійній діяльності

Донори (об'єкти фандрайзингу)

Міжнародні організації, державні установи, комерційні структури, громадські некомерційні організації, приватні благодійні фонди або приватні особи, що надають громадянам та неприбутковим організаціям на некомерційній безповоротній основі необхідні додаткові ресурси

Контрибутор

Особа, яка здійснює контрибуцію (див.: «донор»)

Спонсор

Юридична або фізична особа, яка надає на добровільній безприбутковій основі матеріальну підтримку благодійної діяльності з метою популяризації виключно свого імені, торгової марки тощо

Філантроп

Особа, яка займається доброчинністю

Розмежування ролей

Спонсорство передбачає зустрічну вигоду — популяризацію імені чи торгової марки, тоді як благодійництво і меценатство такої вигоди не передбачають. Це розмежування має прямі податкові та договірні наслідки для закладу освіти.

3 Глосарій II. Форми діяльності та організації

Благодійна діяльність

Добровільна особиста та/або майнова допомога, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара

Меценатська діяльність

Благодійна діяльність у сферах освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки і наукових досліджень, яка здійснюється у порядку, визначеному законодавством України

Культивація

Планування екстенсивної програми залучення та мотивування потенційних донорів до організації з метою отримання від них допомоги

Благодійна організація

Юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах як основну мету її діяльності

Некомерційна (неприбуткова) організація

Організація, що не має за основну мету своєї діяльності отримання прибутку і не розподіляє отриманий прибуток між учасниками

Волонтерська діяльність

Добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом безоплатно виконаних роботи та послуг

Благодійництво може здійснюватися через меценатство або волонтерську діяльність.

3 Глосарій III. Фінансові інструменти

Грант

Кошти, безоплатно передані дарувальником (фондом, корпорацією, урядовим закладом або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання конкретної роботи. У поняття «грант» входить також цільова субсидія, яка надається на конкурсній основі для реалізації заявленого проекту в тій чи іншій сфері діяльності

Благодійний грант

Цільова допомога у формі валютних цінностей, яка має бути використана бенефіціаром протягом строку, визначеного благодійником

Контрибуція

Благодійний внесок або пожертва, яка не носить цільового характеру, надана юридичною або фізичною особою — контрибутором у грошовій або натуральній формах

Благодійна пожертва

Безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності

Критерій розмежування

Цільовий характер: грант і пожертва надаються під наперед обумовлені цілі, контрибуція — ні. Саме цільове призначення породжує обов'язок звітування.

3 Глосарій IV. Проєктно-програмні поняття

Програма

Оголошення фондами (донорами) конкурсу з фінансової підтримки соціально значущих або суспільних проєктів на підставі заявки

Проєкт

Відносно незалежна, чітко визначена частина загальної програми, яка включає сукупність процесів, виконання яких сприяє вирішенню завдань по досягненню мети проєкту при залученій обмеженій кількості ресурсів

Некомерційний (неприбутковий) проєкт

Комплекс запланованих заходів, об'єднаних спільними завданнями, які мають за мету досягнення соціально значимого ефекту, а не отримання прибутку

Заявка (син. апплікація, application — англ., bewerbung — нім.)

Письмове звернення до грантодавчої організації, фонду з проханням про виділення гранту (комерційна фірма складає аналог — бізнес-план)

Заявник (applicants — англ.; претендент, апліканд, шукач)

Особа, ініційована група або організація, які шукають певні ресурси для здійснення діяльності, реалізації проєкту шляхом звернення (подачі пропозицій на фінансування) до донорської організації

Ієрархія понять

ПРОГРАМА (донор оголошує конкурс) → ПРОЄКТ (частина програми)
→ ЗАЯВКА (звернення заявника) → ГРАНТ (рішення про фінансування)

3 Грантова програма та грантодавець

Грантова програма

План дій по організації цільового фінансування проєктів грантозаявників

Канали поширення інформації:

- Засоби масової інформації
- Розсилання електронних повідомлень та інформаційних листів

Грантодавець

Вітчизняна чи зарубіжна благодійна організація, що надає грантову підтримку конкретним проєктам, які відповідають її цілям і завданням

Часто грантодавцями є благодійні фонди, які для виділення грантів отримують фінансові кошти від організацій та/або приватних осіб і приймають на себе зобов'язання щодо цільового їх використання.

Механізм конкурсного відбору

Благодійники можуть здійснювати свої наміри щодо матеріальної підтримки шляхом проведення грантових конкурсів з метою обрання і подальшого фінансування найбільш вдалих проєктів. Відповідно до прийнятих зобов'язань грантодавець встановлює певні умови (правила) розгляду заявок і підтримки кращих з них.

ПИТАННЯ 4

Сучасний контекст грантової діяльності (2026 р.)

Донорський ландшафт: програми ЄС, національні інструменти України, глобальна філантропія

4 Horizon Europe: робоча програма 2026–2027 рр.

Ухвалена Європейською Комісією 12 грудня 2025 р.; загальний індикативний бюджет — €14 млрд

Напрями, адміністровані REA

Європейське виконавче агентство з досліджень управляє майже половиною індикативного бюджету 2026 року.

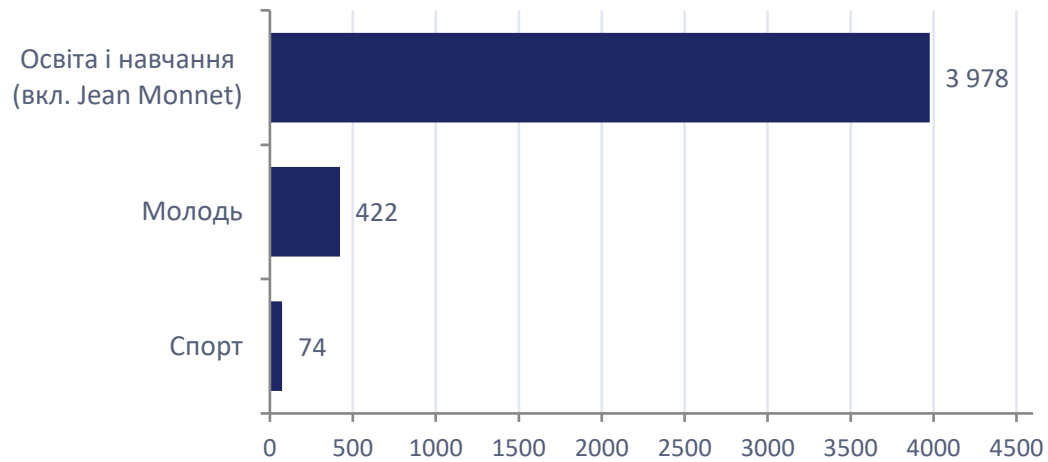
Перспектива 2028–2034

€175 млрд

запропоновано Єврокомісією (липень 2025 р.) на наступну рамкову програму проти €95,5 млрд у 2021–2027 рр. Рада ЄС узгодила часткову позицію 26 червня 2026 р.; збережено чотирипілерну структуру.

4 Erasmus+: конкурс заявок 2026 року

Конкурс EAC/A12/2025; загальний бюджет — €4,473 млрд

Структура конкурсу

Освіта і навчання — 88,9 % бюджету конкурсу; молодь — 9,4 %; спорт — 1,7 %. Річна робоча програма Erasmus+ на 2026 р. загалом перевищує €5 млрд.

Ключові дедлайни 2026 року

3 лютого

Jean Monnet Actions

12 лютого

Мобільність молоді · Erasmus Mundus · мобільність персоналу у сфері спорту

19 лютого

Мобільність у вищій та професійній освіті

26 лютого

Розбудова потенціалу у сфері молоді · European Youth Together

5 березня

Партнерства співпраці (Cooperation Partnerships)

10 березня

Альянси для інновацій

9 квітня

Партнерства розвитку шкіл

3 вересня

Центри професійної досконалості

4 Україна у грантовому просторі ЄС

9 червня 2022 р.

набуття чинності Угодою про асоціацію
до Horizon Europe та Євратому

172

проекти Horizon Europe
за участі українських організацій

€50 млн

чистий обсяг фінансування,
отриманий у Horizon Europe

136

проектів долучено
лише у 2023–2024 рр.

Національні інструменти конкурсного фінансування науки, 2026 р.

Національний фонд досліджень України

Конкурси «Передова наука в Україні»
та «Прикладна наука для стійкості та
відновлення України»; подання
двома мовами — українською та
англійською

Основний конкурс МОН

До 1,2 млн грн (теоретичні) та 1,5
млн грн (експериментальні) на рік;
подання через систему URIS

Проектна аспірантура

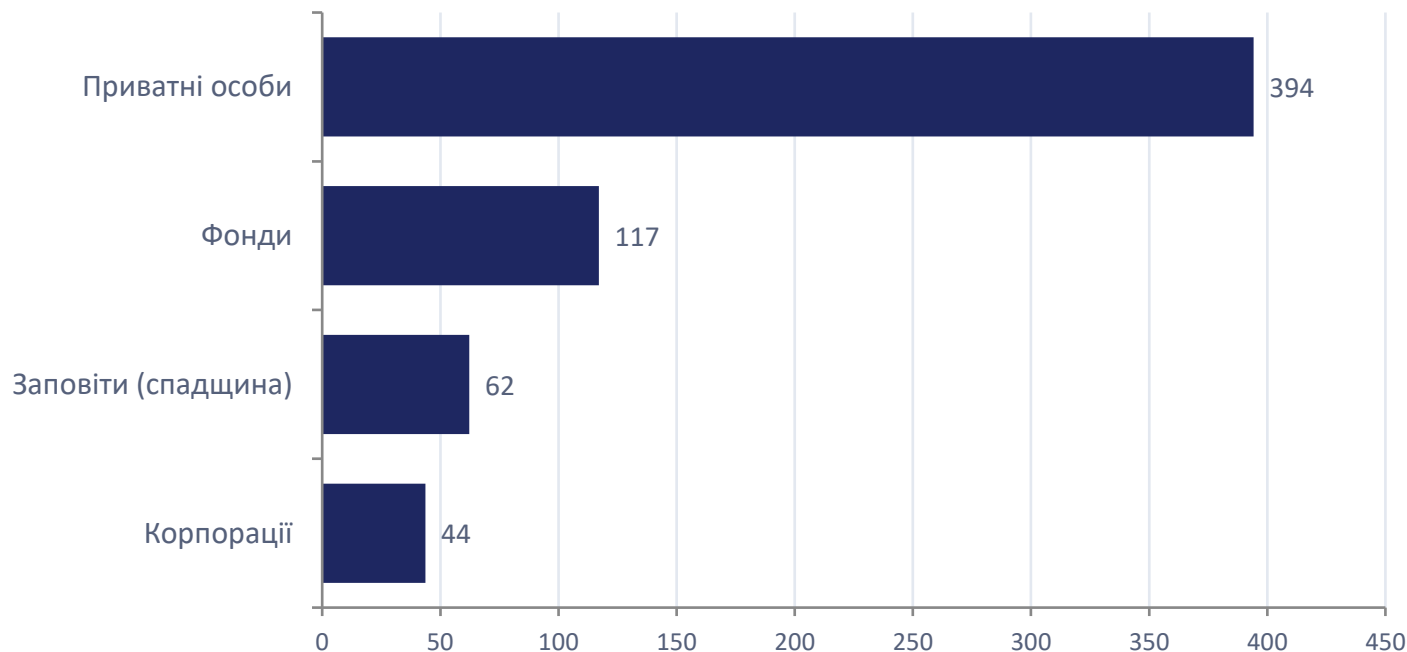
До 900 тис. грн на 12 місяців та 25
тис. грн/міс. стипендії аспіранту; у
першому наборі підтримано 79
проектів

Гранти Президента України

Для молодих учених і докторів наук;
у 2026 р. розмір гранту збільшено
майже у п'ять разів

4 Глобальний контекст: структура приватної філантропії

Giving USA 2026: сукупні благодійні пожертви у США за 2025 р. — \$617,20 млрд (+5,7 % у поточних цінах; +3,0 % з поправкою на інфляцію); уперше подолано межу \$600 млрд

Висновки для фандрайзера

- Приватні особи формують близько двох третин усіх пожертв — це підтверджує тезу лекції про неприпустимість орієнтації на єдине джерело
- Найвища динаміка у заповітів (+19,7 %) — свідчення переходу до планованого, а не емоційного давання
- Фонди (+5,7 %) залишаються основним каналом саме грантового, конкурсного фінансування

В Україні за даними дослідження сфери благодійності 2025 р. 58 % опитаних планують продовжувати допомагати, з них 26 % — регулярно, 33 % — час від часу, що свідчить про формування сталої моделі донорської поведінки.

Висновки

- 1 Предметом дисципліни «Грантовий менеджмент» є процес управління грантовою діяльністю, що розглядається як прикладна галузь загальної концепції управління проєктами
- 2 Грант є цільовими коштами, наданими на безповоротній основі під наперед визначені суспільно корисні цілі; обов'язковими його ознаками є конкурсність, цільове використання та звітність за результатами
- 3 Фандрайзинг є ширшим поняттям — методикою пошуку джерел фінансування, що охоплює ідентифікацію донорів, обґрунтування потреби, розвиток зв'язків і формування громадської думки
- 4 Категоріальний апарат дисципліни утворює цілісну систему, що описує учасників (бенефіціар, благодійник, донор, заявник), форми діяльності, фінансові інструменти та проєктно-програмні поняття
- 5 Сучасний донорський ландшафт (Horizon Europe, Erasmus+, національні фонди) підтверджує засадничі правила фандрайзингу: диверсифікація джерел, проєктна, а не інституційна аргументація, і системність роботи з донором

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте предмет, мету та завдання дисципліни «Грантовий менеджмент».
2. Наведіть три рівні визначення поняття «грант». Чим зумовлене розширення дефініції?
3. Порівняйте програмні гранти та гранти розвитку потенціалу. Наведіть приклади.
4. Розкрийте зміст поняття «фандрайзинг» та назвіть складові організації фандрайзингу.
5. Які правила слід урахувати для результативного збору коштів?
6. Хто є суб'єктами, а хто — об'єктами фандрайзингової діяльності?
7. Розмежуйте поняття «благодійник», «спонсор», «меценат», «філантроп», «волонтер».
8. Поясніть співвідношення понять «програма» — «проєкт» — «заявка» — «грант».
9. Чим благодійна пожертва відрізняється від контрибуції?
10. Охарактеризуйте функції грантодавця та зміст грантової програми.

Список використаних джерел

1. Чернявська О. В., Соколова А. М. Фандрайзинг : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI, п. 133.4 (Реєстр неприбуткових установ та організацій).
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII.
5. European Commission. Horizon Europe Work Programme 2026–2027 (adopted 12.12.2025). URL: rea.ec.europa.eu
6. Council of the EU. MFF 2028–2034: Council agrees its position on Horizon Europe, 26.06.2026. URL: consilium.europa.eu
7. Erasmus+ Call for proposals 2026 — EAC/A12/2025, OJ C/2025/6080. URL: eur-lex.europa.eu
8. European Commission. Ukraine's association agreement to Horizon Europe and Euratom (in force 09.06.2022). URL: research-and-innovation.ec.europa.eu
9. Science|Business. Ukraine participation in Horizon Europe rising amidst war, data shows (CORDIS data). URL: sciencebusiness.net
10. Конкурсне фінансування науки в Україні — 2026: чотири державні інструменти. URL: e-science.space
11. Giving USA 2026 / Indiana University Lilly Family School of Philanthropy. URL: philanthropy.indianapolis.iu.edu
12. Дослідження сфери благодійності 2025 / Zagoriy Foundation. URL: zagoriy.foundation

Ключові інформаційні ресурси для пошуку грантових можливостей

EU Funding & Tenders Portal — ec.europa.eu/info/funding-tenders · CORDIS — cordis.europa.eu

Національний фонд досліджень України — nrfu.org.ua · Міністерство освіти і науки України — nauka.gov.ua

Національний Erasmus+ офіс в Україні — erasmusplus.org.ua · Офіс Horizon Europe в Україні — horizon-europe.org.ua